

ÅRSBERETNING FOR FREDNINGS- OG BEVARINGSUDVALGET MAJ 2023 – NOVEMBER 2024

Da den sidst aflagte årsberetning blev udfærdiget i april 2023, må denne årsberetning omfatte en periode længere end normalt, faktisk 1½ år!

Udvalgets sammensætning

Udvalget er stort set ikke ændret siden april 2023, med andre ord har det bestået af og består fortsat – med en enkelt undtagelse af:

Helge Torm, Sorø (formand)

Torben Lindegaard Jensen, Odense (næstformand)

Niels Christensen, København (sekretær)

Ordinære medlemmer:

Allan Tønnesen, Frederiksberg

Per Godtfredsen, Helsingør

Søren Hossy, bl.a. Fyn

Helle Ålsbøl, Ringsted

Jens Aaberg, Valby (udtrådt ultimo maj 2024)

Claus M. Smidt, Nordsjælland (repræsentant for Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring)

Suppleant:

Susanne Havning, Nordsjælland

Mødevirksomhed

Ved udvalgets møder deltager i forskellig grad medarbejdere fra sekretariatet, formænd for øvrige udvalg og Landsforeningens ”repræsentant” i Det særlige Bygningssyn, p.t. Eske Møller.

Afholdte udvalgsmøder:

23. maj og 8. november 2023 samt 17. januar, 3. april, 19. juni og 27. august 2024. (Et møde planlagt til den 6. november 2024 måtte aflyses).

Mødet i november 2023 fandt sted i Helsingør med Per Godtfredsen som mødearrangør. Udvalget så først særudstillingen på Stengade 62 i anledning af 50-året for bevaringsindsatsen i Helsingør, inden det besluttede en listig, historisk kælder i nabolaget til frokost og møde. Og mødet den 19. juni i år var ligeledes knyttet til en udflugt, denne gang dog kun til Frederiksberg, nemlig for at iagttage den nyrestaurerede Falkonergården nær Åboulevarden og senere sondere det tilstødende villakvarter – med frokost og møde i et listigt værtshus på Godthåbsvej.

Møderne er ellers afviklet på Landsforeningens tilholdssted i baghuset til Borgergade 111.

Arbejdsudvalg vedr. fredningsstrategi

Siden fremlæggelsen i november 2022 fra Det Særlige Bygningssyn ang. en ny fredningsstrategi, hvorefter fredningsindsatsen i Danmark skal koncentrere sig om det moderne samfunds bygninger, har FBU drøftet rimeligheden i denne nye vægtning i det officielle fredningsarbejde.

Da udvalget finder, at der er et efterslæb af bestemte bygningstyper i perioden fra ca. 1890 til 1940, men at det bør dokumenteres nøje, før videre tiltag kan træffes, er der pr. 19. juni 2024 nedsat et arbejdsudvalg, "strategiudvalget", under FBU og bestående af Torm, Helle Ålsbøl, Niels Christensen og Claus M. Smidt. Der har indtil nu kun været afholdt eet møde, den 20. august; et møde den 7. oktober måtte aflyses.

Fredningssager

Afgjorte fredningssager

I perioden er to af vore sager blevet anerkendt af Det Særlige Bygningssyn med efterfølgende accept i det ene tilfælde af Slots- og Kulturstyrelsen.

Denne lykkeligt tilendebagte sag drejer sig om et mindre bondehus eller rettere håndværkerhus i Mariagerfjord Kommune, opført i bindingsværk i 1830'erne af en snedker, der arbejdede på en større gård lige i nærheden. Sagen blev rejst af FBU i juli 2015, men fik først sin endelige afklaring i juni 2023.

Den anden - næsten - gennemførte fredningssag har mange flere år på bagen, nemlig ikke færre end atten år! Denne sag vedrører et sommerhus i Tibirke Bakker, opført i bindingsværk i 1917 efter tegninger af arkitekten Einar Dyggve. Sagen blev rejst af os i juni 2006 og fik først i oktober i år accept af Det Særlige Bygningssyn. Sagen er nu i høring, så den hellige grav er ikke helt velforvaret, især ikke, fordi vi ved, at ejer er imod fredning!

Rejste og fremsendte fredningssager

1) Radiostationen på Gisseløre

Den 2. januar 2024 indsendtes fredningsforslag for dette helt specielle anlæg fra 1927 og frem. Her blev Danmarks første og eneste langbølgesender oprettet, et unikt stykke dansk radiohistorie.

Forslaget blev udarbejdet i nært samarbejde med NTA og i hovedtrækkene skrevet af arkitekt Freja Exner.

2) Niels Bohr Instituttet

Få dage senere, den 8. januar, fyrede vi det andet forslag af: Niels Bohr Instituttet på Blegdamsvej, nærmere betegnet de tre bygninger, der ligger nærmest vejen, opført fra midt i 1920'erne og ind i 1930'erne efter tegninger af Martin Borch og Kristoffer Varming i nyklassicistisk stil. Bag det traditionelle ydre udvikledes der epokegørende landvindinger indenfor atomfysikken med Niels Bohr i spidsen. Fredningssagen er således ikke blot af arkitekturhistorisk art, men i høj grad relateret til de enorme kulturhistoriske værdier, som stedet også repræsenterer.

M.h.t. research og skrivearbejde har udvalget i denne krævende sag kunnet trække på projektmedarbejder Anders Bundgaard Nielsens arbejdskraft – det har været en meget stor hjælp.

Beslutning om rejsning af fredningssag

Udvalgets besigtigelse af Falkonergården den 19. juni 2024, hvor desuden restaureringsarkitekt Søren Vadstrup, som havde forestået husets restaurering, og en ejer-repræsentant deltog, medførte på det efterfølgende udvalgsmøde, at man besluttede sig for at rejse fredningssag. Med rødder tilbage til sidst i 1600-tallet er bygningen Frederiksbergs dåbsattest, (falkene går igen i byvåbnet), ligesom bygningen i sig selv rummer betydelige bygnings- og kulturhistoriske værdier. Ejer er positiv.

Afvisning af rejsning af fredningssag

På den anden side afviste udvalget ved samme møde at rejse fredningssag for Paladsteatret i København.

Vi var af Lars Holst Eriksen, København, i april i år blevet opfordret til at rejse fredningssag for Andersen det nedrivningstruede Paladsteater, bygget 1918 efter tegninger af Andreas Clemmensen og dekoreret af Garnes i 1980'erne. Bygningen er ændret lidt i det ydre, men meget ombygget i det indre. Bedst bevaret er hall'en i flot nyrenæssance-stil.

Det har desuden vist sig, at SLKS tidligere et par gange har afvist at imødekomme forslag fra anden side om fredning af bygningen.

Smidstrupøre-landstedet

Det ligeledes fra medierne denne sommer så kendte landsted, Smidstrupøre, tegnet af Carl Brummer i 1918 og beliggende ud til Øresund i Hørsholm Kommune, har udvalget beskæftiget sig med allerede for år tilbage og dengang afvist at rejse fredningssag for, grundet ejernes modvilje og ejendommens store forfald. Heller ikke i den aktuelle situation ville udvalget tage sagen op, selv om der blev slået til lyd for det fra udvalgets egne rækker. Og igen viste det sig, at fredning heller ikke her er, hvad SLKS vil gå ind for.

Havreholm Slot i Nordsjælland

Fra Skovgaard Museet i Viborg blev vi medio august i år spurgt, om vi ikke ville rejse fredningssag for Havreholm Slot, idet vægmalerier af Joakim Skovgaard på slottet var i fare for at skulle fjernes. Ønsket blev afvist på grund af landstedets ringe arkitektoniske kvaliteter.

Sudergade 36/Skt. Annagade 46, Helsingør

Igen en ældre sag med fredning som option, men afvist dengang, og taget op på ny i december 2023 ved besigtigelse på stedet v/udvalgsformanden og drøftet i udvalget den 12. januar 2024 med ny afvisning til følge. Ejendommen er meget medtaget, men lokal kræfter vil søge at redde den.

Den gamle toldbod i Haderslev

By & Land Haderslev foreslog i skrivelse af 25. februar 2024 fredning af bygningen, der er opført i 1911-12 efter tegninger af den tyske arkitekt Jablonowski. Bygningen, der nu bruges til boliger, er

pænt bevaret i det ydre, men da det viste sig, at den var kraftigt ombygget i det indre, trak lokalforeningen forslaget tilbage.

Ikke-færdigbehandlede fredningssager

Matematisk Observatorium ved siden af det fredede Astronomisk Laboratorium på Øster Voldgade 3, København. Bygget o. 1860 efter tegninger af Chr. Hansen.
Villaen på Strandvejen 418, tegnet af Frits Schlegel i 1936.

Nedrivningssager

Som vanligt har udvalget modtaget en række sager fra kommuner landet over vedr. nedrivning af bevaringsværdige bygninger. I år er der gjort følgende indsigelse:

16. januar vedr. firlænget bondegård på Avnøvej 34 og 47 pr. Vordingborg.

8. februar vedr. villa på Oddervej 75, 8270 Højbjerg, Aarhus Kommune.

15. februar vedr. byhus på Rådhusgade 5, Stege, Vordingborg Kommune

24. april vedr. stuehuset til Fruegård, Lejrvej 6, Værløse, Furesø Kommune.

30. juni vedr. præstegården i Resen, Skive Kommune.

4. juli vedr. stuehus på Grønsundsvej 609, 4793 Bogø By, Vordingborg Kommune.

2. august vedr. Søndersøparken 14, Viborg. (Hospitalsbygning fra 1905, tegnet af Hack Kampmann).

6. august vedr. bondehus på Linågyden 8, Silkeborg.

NB! Pr. 9. oktober har Silkeborg Kommune nedlagt § 14-forbud imod nedrivning.

16. august vedr. fløj til villa på Chr. Ruusvej 6, Sæby, Frederikshavn Kommune.

21. august vedr. villa på Vinkelvej 5, 8240 Risskov, Aarhus Kommune.

25. august vedr. byhus på Holstvej 16, 9990 Skagen, Frederikshavn Kommune. Tegnet af Ulrik Plesner.

I alle sådanne sager arbejder vi i forståelse med den pågældende lokalforening, hvor der er en sådan.

Flere sager er indkommet end de nævnte, men ikke alle skønner vi det umagen værd at protestere, og så skriver vi normalt ikke noget. Dog har vi i et par sager i Vordingborg Kommune og i en enkelt i Københavns Kommune ligefrem sagt god for nedrivning grundet længernes ombyggede og forfaldne tilstand (i skrivelser af hhv. 18. april og 16. august 2024 samt 11. juli 2024), men gerne peget på, at nyt byggeri skal respektere stedets ånd.

Byggesag

Lidt udenfor nummer har udvalget kigget på en byggesag i Middelfarts historiske bykerne. Vi blev i sommer kontaktet af ejerne af det bevaringsværdige hus på Algade 21, fordi en bygherre på en grund nedenfor Algade, hvor der kun lå en garage, ville bygge et nyt hus på 2½ etage. Ejerne har tidligere klaget til Planklagenævnet, og da jeg kunne påvise, at kvistene på det planlagte, nye hus absolut ikke svarede til de historisk typiske kviste i midtbyen, blev denne problemstilling også

forelagt Planklagenævnet, som så den 19. september *underkendte* Middelfart Kommunes tilladelse af 21. marts 2024 til opførelse af det planlagte hus. Her står sagen så lige p.t.

Fredningsovertrædelse

Opleves brud på bygningsfredningsloven vil udvalget melde det til SLKS. Det gjaldt således bindingsværksudlængerne til herregården Tårnholm ved Korsør, hvor de murede tavle i facaderne pludselig for ca. tre år siden var rensede for kalk og fremstod nøgne. Vi gjorde SLKS opmærksom på det, og her i 2024 er den oprindelige facadebehandling med kalkning retableret.

Erklæringer

På opfordring har udvalget den 19. august 2024 forfærdiget en skrivelse vedr. et nyere mølleanlæg i Nordjylland, nemlig Mariendal Mølle pr. Elling. Mølleanlægget var truet af forstyrrende indgreb. Historisk skal anlægget i øvrigt ses i sammenhæng med den lille herregård Ellingegård, som foreningen Dansk Kulturarv har købt for at sætte i stand. Opfordringen kom derfra.

Projekt

I forbindelse med udvalgets fokus på oversete bygningstyper i den gældende fredningsmasse er skovens huse taget op til særlig behandling. Her tænkes ikke kun på skovridergårde (som ikke er så oversete), men især på de ganske mange skovfogedsteder og skovløberhuse til skovarbejderboliger, der ligger ved og i vore store skove, drevet af godser eller af staten.

Udtalelser i medierne

Den 16. januar 2024 bragte Sjællands Tidende en stor artikel om Gisseløre, hvor Freja Exner blev interviewet.

Den 15. marts 2024 udtalte udvalgsformanden sig kritisk om Skanderborgs byudvikling i TV2 Østjylland.

I sagen om præstegården i Resen er udvalgets holdning blevet refereret i Skive Folkeblad 4. juli 2024.

*Affattet 7. nov. 2024
af Helge Torm,
formand for FBU.*